

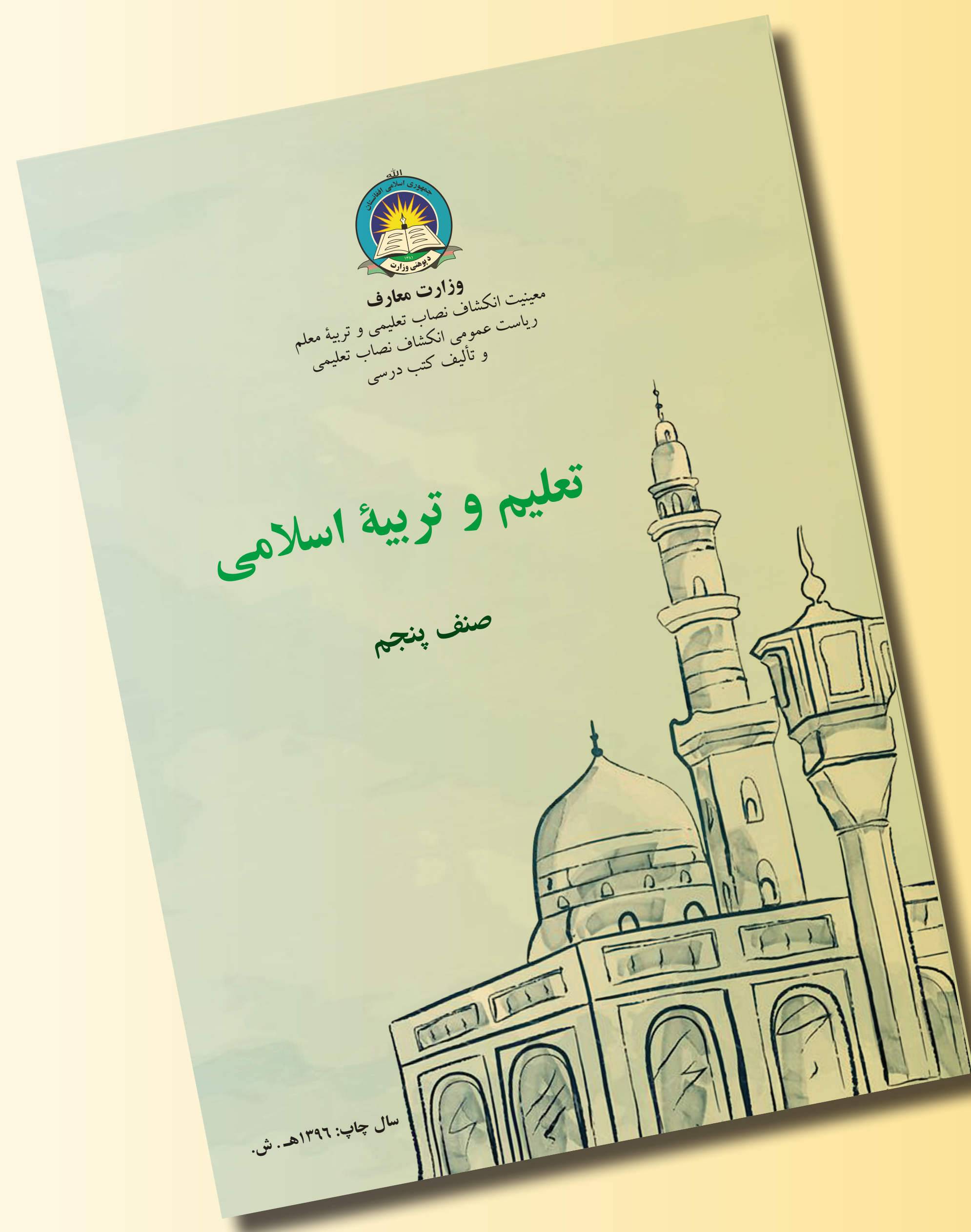
وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

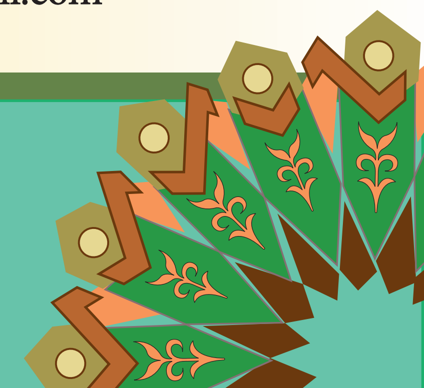
رهنمای تدریس

تعلیم و تربیهٔ اسلامی

صنف پنجم

سال چاپ: ۱۳۹۷ هـ ش.

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیه معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف
کتب درسی

کتاب رهنمای معلم

تعلیم و تربیهٔ اسلامی

صنف پنجم

سال چاپ: ۱۳۹۷ هـ ش.

- مؤ لفان:

- معاون مؤلف نور الله توحیدی
- معاون مؤلف شهید الله عزیزی
- مؤلف سعید احمد شریفی

-- ایدیت علمیومسلکی:

معاون مؤلف فضل الرحمن امیری

-کمیتهٔ نظارت:

- دکتور اسدالله محقق معین انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم
- دکتور شیر علی ظریفی رئیس پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی
- دکتور محمد یوسف نیازی سرپرست ریاست عمومیانکشاف نصاب تعلیمیو تألیف کتب درسی.

- دیزاین:

سید کاظم و عنایت الله غفاری

بسم الله الرحمن الرحيم

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو

د پښتوناو هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مودی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف

سپاس بیکران آفریدگاری را که انسان را در احسن تقویم آفرید و او را قدرت بیان بخشید و به زیور علم و اندیشه آراست و درود بی پایان بر پیامبر مکرم اسلام حضرت محمد مصطفی- صلی الله علیه وسلم- که معلم بزرگ انسانیت است و پیام‌آور رحمت و هدایت و روشنایی.

تعلیم و تربیت نقطهٔ آغاز هر تحول و سنگ بنای توسعه در هر جامعه است. هدف اصلی تعلیم و تربیت به فعلیت رساندن نیروهای بالقوهٔ انسان و شگوفا ساختن استعدادهای درونی وی است.

کتاب درسی یکی از ارکان مهم در فرایند تعلیم و تربیت محسوب می‌شود که همگام با تحولات و پیشرفت‌های علمی نوین و مطابق با نیازمندی‌های جامعه تهیه و تألیف می‌گردد و باید دارای ظرفیت و ظرافتی باشد که بتواند آموزه‌های دینی و اخلاقی را توأم با فرآورده‌های علوم جدید با میتودهای نوین به شاگردان منتقل کند.

کتابی که اکنون در اختیار شما قرار دارد، بر اساس همین ویژه‌گی‌ها تهیه و تألیف شده است. سعی وزارت معارف همواره براین بوده که نصاب تعلیمی و کتب درسی معارف کشور، متکی بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و حفظ هویت ملی، مطابق با معیارهای علمی و روش‌های تربیتی نوین بوده، استعدادهای دانش آموزان را در همه زمینه‌های اخلاقی و علمی شگوفا گرداند و قدرت تفکر، ابتکار و حس جستجوگری را در آن‌ها تقویت بخشد. ترویج فرهنگ گفتگو و رواداری، تقویت حس وطن دوستی، مهربانی، گذشت و همبسته‌گی از خواست‌های دیگر وزارت معارف است که باید در کتب درسی متبلور باشد.

کتاب‌های درسی بدون داشتن معلم خوب و مسلکی نمی‌تواند اهداف مورد نظر را بر آورده سازد. معلم یکی از ارکان مهم تعلیم و تربیت و مجری برنامه‌های آموزشی و تربیتی است. از معلمان و آموزگاران خوب، متعهد و دلسوز کشورم که ستیزه با سیاهی و نادانی را پیشهٔ خود ساخته اند، صمیمانه آرزومندم که با تطبیق دقیق و مخلصانهٔ نصاب تعلیمی، کودکان و جوانان میهن را به‌سوی فتح قله‌های رفیع دانش، اخلاق و معنویت رهنمون گردند.

کامیابی نظام آموزشی کشور بدون همکاری جدی مردم غیر ممکن است. از این‌رو از همه اقشار و افراد ملت شریف افغانستان، بخصوص از خانواده‌ها و اولیای محترم شاگردان خواهشمندم که از هیچگونه همکاری در جهت تحقق اهداف معارف دریغ نورزند. همچنان از همه نویسندگان، دانشمندان، متخصصان تعلیم و تربیت و اولیای محترم شاگردان تقاضا می شود که با ارایهٔ نظریات و پیشنهادهای سالم و نقدهای سازندهٔ خود وزارت معارف را در بهبود هر چه بیشتر کتاب‌های درسی همکاری نمایند.

لازم می‌دانم از تمام مؤلفان دانشمند و کارمندان اداری و فنی وزارت معارف که در تهیه، تألیف، طبع و توزیع این کتاب زحمت کشیده اند و از همه نهادهای ملی و بین المللی که در زمینهٔ چاپ و توزیع کتب درسی همکاری نموده اند، قدردانی و تشکر نمایم.

در اخیر از خداوند منان استدعا دارم که به لطف بی پایان خود، ما را در تحقق آرمان‌های مقدس معارف یاری رساند. إنه سمیع قریب مجیب.

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف

فهرست

درس اول: آفرینش انسان

صفحه:

وقت: سه ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

۱- بدانند که خداوند پیدا کننده تمام کاینات است.

۲- بفهمند که بجز الله تعالی دیگر هیچ مخلوقی قدرت پیدا کردن چیزی را ندارد .

۳- پیرامون صفت خالقیت الله تعالی به دیگران معلومات بدهند.

دانش لازمی

-پیداش انسان

پیدایش انسان که نخست آدم علیه السلام از خاک آفریده شد وسپس نسل آن از نطفه جریان دارد، انسان بهترین مخلوقات بوده و در میان انسان‌ها بهترین آن‌ها پیامبران الهی و بعداً پیشوایان بزرگ مانند: صحابه و تابعین سپس افراد متقی و پرهیزگار است. خداوند انسان‌ها را پیداکرده است تا شکر نعمت‌های او را بجای آورد و او را عبادت نماید چون انسان‌ها و جنات به‌خاطر عبادت الله تعالی آفریده شده اند (**وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ**) یعنی: من جنات و انسان‌ها را جز برای پرستش خود نیافریده ام.

(انسان باید صدقه هر بند وجودش را بپردازد طوریکه رسول الله می‌فرماید:

(عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْه وَسَلَّم: كُلُّ سُلَامَى مِنْ النَّاسِ عَلَيْه صَدَقَةٌ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فيه الشَّمْسُ يَعْدلُ بَيْنَ الاثْنَيْنِ صَدَقَةٌ وَيُعينُ الرَّجُلَ عَلَى دَابَّته فَيَحْملُ عَلَيْهَا أَوْ يَرْفَعُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ وَكُلُّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا إِلَى الصَّلَاة صَدَقَةٌ وَيُميطُ الْأَذَى عَنْ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ) رواه البخاری

ترجمه: ابوهریره از رسول اکرم ﷺ روایت میکند که آنحضرت ﷺ فرمودند. بر هر بند وجود انسان بروی صدقه لازم است، هر روزیکه خورشید طلوع میکند و انسان میان دو نفر صلح میکند صدقه است، شخصی را کمک کند که بر سواریش سوار شود یا متاع او را بر آن بیاندازد صدقه است، سخن نیک صدقه است، هر گامی که به‌خاطر نماز بردارد صدقه است، و چیزی اذیت دهنده را از راه دور کند صدقه است.

بهترین انسانها نزد الله تعالی:

در قرآن کریم برای انسان صفات ارزشمند ومثبت ونیز صفات منفی بیان گردیده است مانند: خلفیه بودن در روی زمین (**انی جاعل فی الأرض خلیفة**)، امانت دار الهی بودن (**إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ**)، انسان کرامت ذاتی دارد (**ولقد کرمنا بنی آدم**) وغیره ولی از سوی دیگر صفاتی منفی که درقرآن برای انسان ذکر شده نشان

میدهد که انسان موجود ارزشمندی نیست مانند: (أُوْلَئِكَ كَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ) (إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعاً * إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعاً * وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا) و... پس با در نظرداشت صفات مثبت و منفی فوق ما می‌توانیم بگوییم: انسان وقتی که به دستورات واحکامات الهی پایبند نباشد وبه نور ایمان و عقیدهٔ یکتا پرستی خود را منسلك نسازد، صفات منفی دروی منعکس میگردد و اما اگر تحت فرامین او تعالی زندگی نماید، همان صفات مثبت در وجودش انعکاس می‌کند و به درجات تعالی چه دردنیا وچه ودرآخرت می‌رسد(إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ).

مواد ممد درسی:

مواد ممد درسی: کتاب، کتابچه، قلم، تخته...

روس تدریس: سوال وجواب ، مباحثه و گفتگو، مطالعه.

فعالیت‌های شاگردان	فعالیت معلم	وقت
با توجه گوش فرامیدهند	معلم محترم پس از احوال پرسی، تنظیم صنف، حاضری، مضمون تعلیم و تربیهٔ رابرای شاگردان معرفی میکند و راجع به فواید آن معلومات مختصر میدهد.	مقدمه ۵دقیقه
خاموشانه مطالعه میکنند شاگردان بگونهٔ دو نفری در مورد تعلیم و تربیهٔ اسلامی با هم گفتگو میکنند	بعد از نوشتن عنوان درس جدید (آفرینش انسان) بر روی تخته شاگردان را متوجه کتابهای شان می‌سازد و درس را با صدای مناسب می‌خواند. بعداً درس را توسط عدهٔ از شاگردان میخواند و در عین حال صنف را کنترول کرده و اشتباهات شان را اصلاح میکند. از شاگردان میخواهد که درس را با خاموشی بخوانند و خودش در گوشه و کنار صنف میگردد و صنف را مدیریت میکند و به حل مشکلات آنها رسیدگی می‌نماید و از شاگردان میخواهد تا در مورد پیدایش انسان با هم گفتگو کنند.	ارایهٔ درس ۲۵ دقیقه
	از چهار شاگرد میخواهد که به نوبهٔ خود هر یک در مقابل صنف بیایند و راجع به پیدایش انسان و مخلوقات معلومات دهند و ضمناً تشویق شوند.	۵دقیقه
	خداوند یکتا است، آدم(ع) را از خاك و بی بی حوا را از قبرغهٔ چپ اش پیدا کرده است. انسان اشرف مخلوقات است	۵دقیقه خلاصهٔ درس
شاگردان جواب بدهند	معلم محترم با طرح سوالات درس را ارزیابی میکند ۱- کی می‌تواند بگوید که عنوان درس امروزی چه بود؟ ۲- کی می‌تواند بگوید که آدم علیه السلام از چی آفریده شده است؟	ارزیابی ۵ دقیقه کارخانگی

درس دوم: وحی

صفحه:

وقت: سه ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

۱- مفهوم وحی را بدانند.

۲- اقسام وحی را بفهمند.

۳- راجع به کتاب‌های آسمانی معلوات دهند ..

مواد ممد درسی: کتاب، کتابچه، قلم، تخته...

روش تدریس: سوال وجواب، مباحثه و گفتگو.

دانش لازمی

وحی درلغت: وحی وایحاء کلمات زبان عربی اند ودرلغت به اشاره کردن باتندی وسرعت به کار می‌رود برابر است که این اشاره رمزی باشد، کنایی باشد و به صدای نامفهوم باشد ویا با حرکت دادن عضوی ویا با تحریر ونقوشی.

وحی دراصطلاح: وحی دراصطلاح شرع **(کلام الله المنزل علی نبی من انبیائه)** عمدة القاری شرح صحیح البخاری.

یعنی وحی عبارت است از کلام الله تعالی که بر پیامبری نازل شود.

اقسام وحی:

۱- خوابهای راستینی که در آغاز وحی رسول الله ﷺ میدیدند .

۲- بدون اینکه فرشته دیده شود بر قلب پیامبر وحی نازل شود.

۳- فرشته به صورت شخص انسان بیاید و وحی را نازل کند، درین قسم وحی گاهی اوقات حتی صحابه کرام حضرت جبریل را می‌دیدند.

۴- گاهی اوقات وحی به مثابهٔ صدای زنگ میامد و این سخت ترین قسم وحی بود و درین نوع وحی فرشته با پیامبر کرام یکجا میشد و در سردی زمستان هم درین قسم وحی بر جبین آنحضرت ﷺ عرق جاری میشد.

۵- گاهی اوقات فرشته به شکل اصلیکه خداوند پیدایش کرده است، ظاهر می‌شود و وحی میاورد و طبق(سورةالنجم) صرف به این صورت دو بار وحی شده است.

۶- قسم دیگری از وحی آنست که در سفر معراج رسول اکرم ﷺ صورت گرفت که درآن نمازها و برخی احکام دیگر نازل شد.

آغاز نزول وحی در غار حرا

غار حرا به فاصلهٔ ۳ کیلو متری مکهٔ مکرمه در کوه (نور) موقعیت دارد، این غار شگفت انگیز است چهار گز طول داشته و ربع کم دو گز عرض دارد، حضرت عایشه رضی الله عنها میگوید: آغاز وحی بر پیامبرگرامی اسلام با خوابهای راست و صادقانه ابتدا شد و هر خوابی را که می‌دید مثل روشنی صبح به وقوع می‌پیوست.

پس از آن گناره‌گیری را پسندید و در غار حرا به دور از مردم و خانه اش فاصله میگرفت در آنجا شب و روز مصروف عبادت بود و صرف وقتی توشه اش تمام می‌شد دوبارهٔ از نزد حضرت خدیجه توشه می‌گرفت و می‌رفت تا اینکه وحی بر آن جناب نازل شد.

در آن حال فرشته وحی آمد و برای آن حضرت گفت: بخوان آن حضرت در پاسخ گفت: من خوانده نمی توانم، فرشته مرا در آغوشش گرفت و شدیداً فشار داد و گفت بخوان من گفتم خواندن را یاد ندارم آن فرشته با رسوم مرا در آغوشش گرفت وبسیار سخت فشار داد و گفت بخوان: **(اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ۝خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ۝اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ)**.

ترجمه: ای محمّد ! بخوان چیزی را که به تو وحی می‌شود. انسان را از خون بسته آفریده است. بخوان ! پروردگار تو بزرگوارتر و بخشنده تر. این آغاز نزول بود که در غار حرا آغاز گردید.

مواد ممد درسی: کتاب، کتابچه، قلم، تخته...

روش تدریس: سوال و جواب، مباحثه وگفتگو و کار گروهی...

وقت	فعالیت معلم	فعالیتهای شاگردان
مقدمه ۵ دقیقه	معلم محترم! بعد از احوال پرسی، تنظیم صنف، حاضریری، نخست درس گذشته را ارزیابی می کند. بعد از نوشتن عنوان درس جدید توجه شاگردان را به کتاب‌های شان مبذول میدارد و با آواز مناسب درس را میخواند. بعداً از چهار شاگرد می‌خواهد که در مقابل صنف بیایند و معنی مفهوم وحی را بیان کنند و معلم اشتباهات شان را اصلاح می کند و آنها را تشویق می‌نماید.	با توجه گوش فرا می‌دهند.
ارائه درس ۲۵ دقیقه	بعدا از شاگردان میخواهد که درس را خاموشانه مطالعه کنند و خود در صنف میگردد و صنف را کنترول و مدیریت می‌نماید و درس را توسط سه شاگرد میخواند و بعدا از شاگردان می‌خواهد که در مورد وحی با هم گفتگو کنند. وحی وایحاء کلمات زبان عربی اند ودرلغت به اشاره کردن باتندی و سرعت به‌کار می‌رود برابر است که این اشاره رمزی باشد، کنایی باشد	متوجه توضات معلم بوده وتلاش می‌کنند تا مفهوم درس را بگیرند.

خلاصۀدرس ۵دقیقه ۱۰دقیقه ارزیابی کارخانگی	و به صدای نامفهوم باشد ویا با حرکت دادن عضوی ویا با تحریر و نقوشی. وحی در اصطلاح شرع (**کلام الله المنزل علی نبی من انبیائه)** یعنی وحی عبارت است از کلام الله تعالی که بر پیامبری نازل شود. وحی انواع و اقسام مختلف دارد به اعتبار نزول و اولین بار در غار حرا وحی نازل شد. وحی چه را گویند؟ آوردن وحی توسط کدام فرشته صورت میگرفت؟ انجیل به کی نازل شده است؟ اغاز وحی به پیامبر اکرم در کجا شد؟ با در نظر داشت کتاب درسی کار خانه‌گی داده شود.	شاگردان جواب می‌دهند.

درس سوم: معجزه

صفحه:

وقت: سه ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- معنی ومفهوم معجزه را بدانند.
- بفهمند که چرا به پیامبران معجزه داده میشود؟
- برای توضیح معجزه دلائل بیان کرده، بتوانند.

دانش لازمی

تعریف معجزه: واژۀ معجزه از عجز است که در لغت به معنی نا توانی و فرونشاندن است ودر اصطلاح معجزه آنست که الله تعالی توسط مدعی نبوت کار خلاف عادت را برای تحدی ظاهر میکند که دیگران در مقابل آن عاجز و نا توان شوند.

شرایط معجزه

- معجزه از طرف الله تعالی میباشد.
- خلاف عادت باشد (امر معمول نباشد).
- توسط مدعی نبوت تقدیم میشود.
- طبق مطلوب باشد نه مخالف زیرا امر مخالف را توهین گویند طوریکه **مسیلمة الکذاب** وقتی که خواست چشم کسی صحت یابد در چشمش تف کرد، چشم صحتش نیز کور شد.

معجزه همزمان با ادعای نبوت باشد چون اگر قبل از نبوت باشد آن را (ارهاص) میگویند.

-معجزه طوری نباشد که مدعی را تکذیب نماید مثلا وقتی میگوید که سنگ سخن گوید وسنگ هنگام سخن گفتن بگوید که این شخص نبی نیست.

- طرف مقابل از آوردن مثل آن عاجز باشد چون وقتی جانب مقابل هم چنین چیزی میاورد معلوم میشود که معجزه نیست.
- اظهار معجزه در وقت ظهور علامات قیامت نباشد، مانند طلوع آفتاب از مغرب و ظهور دابة الارض در حال که این معجزه نه بلکه نشانی‌های قیامت اند.

مواد ممد درسی: کتاب، کتابچه، قلم، تخته...

روش تدریس: سوال وجواب ، مباحثه وگفتگو و کار گروهی...

وقت	فعالیت معلم	فعالیتهای شاگردان
مقدمه ۵ دقیقه	معلم محترم بعد از فعالیتهای مقدماتی از شاگردان چنین سوال میکند: کی می‌تواند گوید که وحی چه معنی دارد؟ کتابهای آسمانی کدامها است؟	با توجه گوش فرامیدهند
ارائه درس ۲۵ دقیقه	بعدا عنوان درس جدید را روی تخته می‌نویسد و توجه شاگردان را به کتابهایشان مبذول میدارد و درس را با صدای مناسب میخواند. اصطلاحات مشکل درس را معنی میکند، و بعداً از چند شاگرد میخواهد که درس را در مقابل صنف بخوانند. معلم محترم از شاگردان میخواهد که راجع به معجزه به طور خاموشانه از روی کتابهای خویش مطالعه کند.	متوجه توضیحات معلم بوده وتلاش می‌کنند تا مفهوم درس را بگیرند.
خلاصۀدرس ۵دقیقه	- معجزه توسط پیامبران الهی اظهار میگردد. - معجزه دلیل صداقت پیامبر میباشد. - قرآن بزرگ ترین معجزۀ پیامبر اسلام است. - معجزه موسی عصا بود که مار گشت.	
۱۰ دقیقه ارزیابی	کی می‌تواند معنی معجزه را بگوید؟ به چه هدفی برای رسول معجزه داده می‌شود؟ کی می‌تواند بگوید که معجزه حضرت موسی علیه‌السلام چه بود؟	شاگردان جواب می‌دهند
کارخانگی	طبق کتاب درسی کار خانگی داده شود.	کارخانگی را انجام می‌دهند

درس چهارم: معجزه‌های مشهور پیامبران الهی

صفحه:

وقت: سه ساعت درسی

اهداف درس

شاگردان باید:

- برخی معجزه‌های پیامبران را بدانند.

- بفهمند که معجزات پیامبران چون موسی، عیسی و محمد صلی **علیهم الصلوة و السلام**- چه بود.

- برای بزرگ ترین معجزهٔ پیغمبر اکرم دلیل بیان کرده بتوانند.

مواد ممد درسی: کتاب، کتابچه، قلم، تخته و تباشیر...

روش تدریس: سوال وجواب ، مباحثه وگفتگو و کار گروهي...

دانش لازمی:

معجزات پیامبر اسلام به گونهٔ متواتر نقل شده باشد مثل قرآن کریم و منکر آن کافر می‌شود و این را معجزه معنوی هم گویند و یا بطور غیر متواتر نقل شده باشد مانند سلام کردن سنگ‌ها، جاری شدن آب از انگشتان مبارک که منکر آن فاسق می‌شود، واین را حسی هم میگویند.

برخی معجزات حسی آن حضرتﷺ قرار ذیل است:

۱- جاری شدن آب از انگشتان آن جنابﷺ طوریکه درحدیث آمده: **(عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ عَطِشَ النَّاسُ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَة وَرَسُولُ اللَّه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْه وَسَلَّمَ بَيْنَ يَدَيْهِ رَكْوَةٌ فَتَوَضَّأَ منْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ النَّاسُ نَحْوَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْه وَسَلَّمَ مَا لَكُمْ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّه لَيْسَ عنْدَنَا مَاءٌ نَتَوَضَّأُ به وَلَا نَشْرَبُ إِلَّا مَا في رَكْوَتكَ قَالَ فَوَضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْه وَسَلَّمَ يَدَهُ في الرَّكْوَة فَجَعَلَ الْمَاءُ يَفُورُ منْ بَيْنِ أَصَابِعه كَأَمْثَالِ الْعُيُونِ قَالَ فَشَرِبْنَا وَتَوَضَّأْنَا فَقُلْتُ لجَابِرٍ كَمْ كُنْتُمْ يَوْمَئذٍ قَالَ لَوْ كُنَّا مائَةَ أَلْفٍ لَكَفَانَا كُنَّا خَمْسَ عَشْرَةَ مائَةً)** متفق علیه

ترجمه: جابر ابن عبدالله میگوید که دروز حدیبیه مردم تشنه شدند ودر ظرفی نزد پیغمبر اکرمﷺ آب موجود بود آنحضرت از آن وضو گرفتند سپس مردم به سوی آنجنابﷺ رفتند، آنحضرت پرسید چه شده است؟ گفتند ای رسول الله! نه برای وضو آب داریم ونه برای آشامیدن بجز آبی که در ظرف شما است، راوی میگوید: آنحضرت دست شان را در آن ظرف داخل نمودند، سپس آب از آن ظرف از میان انگشانش مانند چشمه فوران میکرد ، اومیگوید: پس همه نوشیدیم ووضو گرفتیم، سالم گفت: ازجابر پرسیدم: درآن روز چند نفر بودید؟ وی گفت: ما پنجصد نفربودیم ولی آب آن قدر زیاد بود که اگر یک صد هزار هم میبودیم کفایت میکرد.

۲-صحبت کردن درخت با آن حضرت چنانچه معن بن عبدالله روایت میکند که (**عَنْ مَعْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي قَالَ سَأَلْتُ مَسْرُوقًا مَنْ آذَنَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْجِنِّ لَيْلَةَ اسْتَمَعُوا الْقُرْآنَ فَقَالَ حَدَّثَنِي أَبُوكَ يَعْنِي عَبْدَ اللَّهِ أَنَّهُ آذَنَتْ بِهِمْ شَجَرَةٌ**)

ترجمه: معن ابن عبد الله میگوید من از پدرم شنیدم که او گفت: از مسروق پرسیدم که به پیغمبر اسلام در مورد جنات در شبی که آنها به قرآن گوش فرادادند، کی خبر داد؟ وی گفت: پدرت یعنی عبد الله برایم بیان کرده که در آن شب آنحضرت را راجع به جنات درختی خبر داده است.

۳- سلام دادن سنگ بر پیامبر اسلام (**إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ**) یعنی من سنگی را درمکه میشناسم که برایم سلام میداد.

وقت	فعالیتهای معلم
مقدمه ۵دقیقه	معلم محترم بعد از انجام فعالیتهای مقدماتی: عنوان درس جدید (معجزات مشهور پیامبران) را روی تخته مینویسد و توجه شاگردان را به کتابهایشان مبذول داشته به صدای مناسب درس را میخواند و از چند شاگرد میخواهد
ارایه درس ۲۵ دقیقه	که به نوبهٔ خود در مقابل صنف حضور یافته یک یک خط درس را از روی کتاب بخوانند و خود صنف را کنترول میکند و اشتباهات شان را اصلاح میکند. بعداً از شاگردان میخواهد که معجزات مشهور پیامبران را از روی کتاب خاموشانه بخوانند .
خلاصه درس ۵دقیقه	پیامبران دو نوع معجزه دارند ۱- معجزات معنوی و ۲- معجزات حسی از جمله معجزات حسی پیامبر گرامی اسلام جاری شدن آب از انگشتان، سلام دادن سنگ و صحبت کردن درخت و ...
ارزیابی درس ۱۰دقیقه	- کی میتواند بگوید که معجزهٔ صالح عليه السلام چه بود؟ - معجزات بر چند قسم است؟ - معجزات که با تواتر نقل شده باشد چه حکم دارد؟ - دو تا معجزهٔ حسی پیامبر اسلام را بیان کنید.
کار خانگی	معلم محترم از روی کتاب درسی کار خانگی میدهد.

درس پنجم: سحر (جادو)

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- معنی و مفهوم سحر را بدانند.
- حکم شرعی سحر را بفهمند.
- برای حرمت وگناه بودن سحر از قرآن و سنت دلیل بیان کرده بتوانند.

دانش لازمی:

موقف اسلام راجع به سحر

دین مبین اسلام در قبال سحر و جادو موقف جدی اتخاذ نموده است و تمام دروازه‌های آن را بسته است چه آموختن آن باشد و چه آموزاندن آن در هر صورت آن را حرام قلم‌داد کرده است و یگانه علت تحریم آن سلامت عقل انسانی و خود داری از خرفات است، پس لازم است درین جا معنی و مفهوم سحر بیان شود و سپس اثرات منفی آن توضیح گردد.

- سحر در لغت: سحر در زبان عربی بر هر چیزی که علت آن پنهان و دقیق باشد، اطلاق می‌شود، به همین علت عرب‌ها در مورد چیزهای بسیار پوشیده و پنهان می گویند: «أخفی من السحر» یعنی از سحر پنهان تر است. عرب‌ها زیبایی چشم‌ها را هم به سحر توصیف می کنند، چرا که چشم‌ها با تیرهای خود به صورت پنهانی دل‌ها را مورد هدف قرار می‌دهند. بیان هم به سحر توصیف می‌شود از جمله در فرموده ی پیامبرﷺ که می‌فرماید: «إن من البیان لسحراً» وسَحَری هم (سحور) نامیده شده است چون به صورت پنهانی در آخر شب خورده می‌شود از (دنیای سحر وشعبده بازی)

- سحر در اصطلاح علمی است که به وسیلۀ آن ملکه ای نفسانی بدست می‌آید که انسان می تواند از طریق آن کارهای شگفت انگیزی را انجام دهد که علل و اسباب آن‌ها پوشیده و پنهان است.

(حاشیه ابن عابدین، ج۱، ص۴۴)

- آیا سحر تأثیر میکند؟

بلی سحر تأثیر میکند و تاثیر سحر به انواع مختلف میباشد مانند اینکه شخص مسحور قتل میشود، مریض میگردد، قدرت جماع از وی سلب میشود، میان دو شخص جدای و فاصله میاید، میان نفر نفرت ایجاد میکند، ویا محبت پیدا میکند. چنانچه پیامبر کرامﷺ توسط شخص یهودی سحر شد و مدتی آن حضرت تحت تاثیر سحر آن قرار گرفت تا اینکه سوره‌های معوذتین(**سورة الفلق والناس**) نازل شد و آنحضرت آنها را خواند و از آن نجات یافت.

حقیقت سحر:

مسله دیگر این است که آیا سحر حقیقت دارد و یا خیر و تغیرات که توسط سحر به و جود میاید محض خیالات است یا تغیرات حقیقی و واقعی؟.

امام خطابی درین باره میگوید: برخی افراد از حقیقت سحر منکر اند و حقیقت آن را باطل میگویند و این گروه را اصحاب الطبائع، هم میگویند. امام قرطبی میگوید: عامۀ معتزله بدین عقیده اند که سحر حقیقت نداشته و آنچه نشان داده میشود محض تخیلات و وهمیات است و تغیر یک شئ صرف نتیجۀ صفائی دستان وشعبده بازی است.

ایشان از ین آیۀ مبارکه استدلال کرده اند:﴿ **قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى**﴾ (سوره طه:۶۶)

ترجمه: موسی) گفت: شما اوّل بیندازید.موسی) چنان به نظرش رسید که بر اثر جادوی ایشان ، به ناگاه طنابها و عصاهای آنان تند راه می‌روند.

وجه استدلال از ین آیه آنست که خداوند نه گفته است که حقیقتا آن چیزها میدویدند بلکه میفرمایند(**يُخَيَّلُ إِلَيْهِ**) به خیال اوآنها به دوش پرداخته اند.

و دلیل دوم آنها این است که الله میگوید: ﴿**سَحَرُواْ أَعْيُنَ النَّاسِ**﴾ (الأعراف: ۱۱۶)

ترجمه: با جادوی خود چشمان مردم را سحر کردند.

در پاسخ این استدلال معتزله امام قرطبی میگوید: درین آیات دلیلی بر مدعی آنها نیست زیرا ما هم بدین باوریم که تخیل نوع سحر است لیکن دلایل عقلی و نقلی دیگر وجود دارد که حقیقت سحر را ثابت میسازد مانند آیۀ ﴿**يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ**﴾ (البقره:۱۰۲) یعنی به مردم جادو می‌آموختند.

تاثیرات بد سحر:

سحر بر افراد و جامعه تاثیر بدی بجای میگذارد و انسان به‌خاطر سحر گاهی اوقات به کفرمی رسد، وجدای میان شوهر و همسر ایجاد شده باعث ضرر مسلمانان میشود طوریکه الله تعالی در قرآن کریم میفرماید:﴿**وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولاَ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلاَ تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ بِإِذْنِ اللّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلاَ يَنفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُواْ لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلاَقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْاْ بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ**﴾ (البقره ۱۰۲).

دفع سحر و راه‌های جلوگیری آن: برای دفع و از بین بردن سحر راه‌های مختلف وجود دارد که در ذیل به برخی آنها اشاره میگردد.

١- باز کردن گره ها.

٢- با خواندن آیات قرانی مانند:(سورۀ الناس، الفلق، الکافرون، اخلاص، اعراف از آیۀ(١١٧- ٢٢٢) یونس(٧٩-٨٢) سورۀ طه(۶۵- ۶۶).

٣- از طریق استعمال ادویه‌های جائز مانند خوردن خرمای عجوه در سحرگاه.

٤- حجامت (خون کشیدن) از جای آسیب دیده.

٥- از طریق ریزه کردن برگهای درخت کنارو و انداختن آن در آب و غسل کردن به آن.

درس: ششم فال بینی

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- حکم فالبینی را بدانند.
- بفهمند که جادوگری گناه بزرگی است.
- درمورد سحر برای دیگران دلایل بیان کرده بتواند.

دانش لازمی:

معنای کلمات:

-(عَرّاف) عراف کسی را گویند که به وسیله یک سلسله مقدمات از اشیای پنهانی خبر میدهد، مانند پیدا کردن چیزی گم شده و نشان دادن جای آن.

رسول اکرم ﷺ میفرماید که: (مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَه عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً) یعنی: هرکه نزد عرافی بیرود و چیزی از وی بپرسد، چهل شب نمازش قبول نمی شود.

پایه های متزلزل فال بینی

حقیقت این است که فال بد اساس درستی ندارد، بلکه تنها به وهم وگمانها و خیالپردازیهایی مبتنی است که در قلب پیش می‌آید.

در حدیثی که بخاری و مسلم از ابوهریره روایت کرده اند، پیامبر خدا فرموده است: (**لاعدوي و لاطيرة و لاهامة و لاصفر**) یعنی سرایت بیماری، فال بد، مسخ سر و صفر نیست و واقعیت ندارد.

این چنین چیزهایی را که مردم عصر جاهلیت باور داشتند نفی کرده است آنها گمان می‌کردند بیمار شخص سالمی را نیز دچار مریضی می‌کند، کما این که در شناخت فرجام امور به راندن پرنده می‌پرداختند، و این فرموده: «لاهامۀ» نفی اعتقادی است که عربها داشتند، بدین سان که استخوانهای شخص می‌میرد و روحش تبدیل به سری می‌شود که پرواز می‌کند.

ولفظ(لاصفر) نیز اشاره به این دارد که «مردم عصر جاهلیت از ماه صفر بدبین بودند و می‌گفتند ماه مصیبتها است. پیامبر این عقیده را نفی و باطل کرد، و روشن کرد که صفر نیز مانند دیگر ماهها هیچ تأثیری در سود یا زیان سهمی ندارد، همین طور روزها، شبها و لحظه‌ها نیز فرقی با هم ندارند، مردم عصر جاهلیت روز چهارشنبه را بد می‌دانستند و ماه شوال را به ویژه درباره ی ازدواج در آن را بد می‌پنداشتند عایشه در این باره می‌گفت: «پیامبر خدا در ماه شوال با من ازدواج کرد، و چه کسی خوشبخت تر از من هست؟. ازکتاب(دنیای سحر وشعبده بازی).

درس هفتم: گناهان کبیره

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

-گناهان کبیره را بشناسند.

- بفهمند که تکرار گناه صغیره منجر به گناه کبیره میگردد.

- برای برخی گناهان کبیره مثال زده بتوانند.

دانش لازمی:

امام ذهبی برای گناهان کبیره دو تعریف ذکر کرده است:

اول اینکه گناه کبیره آنست که خداوند در قرآن کریم، یا پیامبر اسلام در سنت و یا سلف صالح از آن منع کرده باشند.

دوم: آنست که حد دنیوی برایش مقرر شده باشد مانند حد زنا، قتل، سرقت... و یا عذاب اخروی، غضب و تهدید بر آن ذکر شده باشد و یا هم به زبان پیامبر اکرم برای مرتکب اش لعنت شده باشد. باز گناهان کبیره در میان خود از لحاظ درجات متفاوت بوده و همگی در یک درجه و مرتبه نیست مانند اینکه شرک کردن با خداوند از گناهان کبیره حساب شده در حالیکه کیفر آن دخول ابدی در دوزخ است.

در حدیثی از پیامبر اسلام روایت است که فرمودند: (**اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ قَالَ الشِّرْكُ بِاللَّهِ وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَكْلُ الرِّبَا وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ الْغَافِلَاتِ**)

ترجمه: پیامبر اسلام فرمودند: از هفت گناه هلاک کننده خود داری کنید گفتند: ای رسول الله! آن هفت گناه هلاک کننده کدام است؟ آن حضرت گفت: با خدا شرک آوردن، جادوگری، قتل انسان محرم به ناحق ، ربا خوردن، خوردن مال یتیم، فرار از میدان جهاد، و تهمت زدن به زنان مؤمنه و پاک دامن و بی خبر(مسلم)

با در نظر داشت حدیث فوق برخی دانشمندان بدین نظر اند که تعداد گناهان کبیره هفت است، عبدالله بن عباس تعداد گناهان کبیره را هفتاد گفته و ذهبی هم به همین طرف تمایل دارد. او میگوید که تعداد گناهان کبیره در هفت گناه فوق منحصر نیست.

درس هشتم: نماز جمعه

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- بدانند که نماز جمعه دو رکعت بوده و به جای نماز ظهر ادا میشود.
- بفهمند که نماز جمعه به هر انسان عاقل و بالغ و مقیم فرض است.
- نماز جمعه را به گونۀ عملی به دیگران بازگو کرده بتوانند.

دانش لازمی:

اهمیت نماز جمعه: در قرآن کریم نسبت به نماز جمعه تاکید شده: ﴿**يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِن يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ**﴾ سورة الجمعة.

ترجمه: ای مؤمنان ! هنگامی که روز آدینه برای نماز جمعه اذان گفته شد ، به سوی ذکر و عبادت خدا بشتابید و داد و ستد را رها سازید. این (چیزی که بدان دستور داده می‌شوید) برای شما بهتر و سودمندتر است اگر متوجه باشید.

مسایل و احکام نماز جمعه:

۱- نماز جمعه صرف درمصر جامع اقامه میشود و هدف از مصر جامع آنست که در آن امیرو قاضی وجود داشته و احکام نافذ و حدود اقامه شود و نماز جمعه را حاکم و یا نائب آن اقامه میکند.

۲- یکی از شرایط نماز جمعه وقت است که در وقت نماز ظهر ادا میگردد.

۳- شرط دیگرش خواندن خطبه است که امام قبل از نماز دو خطبه ارایۀ میکند که با نشستن در میان هردو فاصله میاورد و نیز خطبه در حالت طهارت و ایستاده ارایه میگردد و بدون وضو و در حال نشسته درست نیست.

٤- و نیز از شرطهای جمعه یکی هم جماعت است که تعداد شان حد اقل به نزد امام ابوحنیفه و امام ممد سوای امام سه تن میباشد. و امام در هر دو رکعت نماز جمعه به صدای بلند قرائت میکند.

۵- نماز جمعه به افراد ذیل فرض نیست: مسافر، زنان، مریض، برده گان، نابینایان ولی در صورت که افراد فوق حاضر شوند و نماز جمعه را بخوانند، درین صورت فرض ظهر از گردن شان ساقط میشود.

برده، مسافر و مریض می‌توانند که در نماز جمعه امامت کنند.

٦- در روز جمعه کسی اگر نماز ظهر را قبل از خطبه امام در خانه بخواند و عذر هم نداشته باشد نماز اش درست است ولی مکروه میباشد.

۷- وقت که در روز جمعه خطیب به سر منبر بالا شود، مردم نماز و سخن گفتن را باید رها کنند.

۸- وقت که مؤذن در روز جمعه اذان اول را بدهد، مردم خرید و فروش را رها کرده به طرف نماز جمعه حرکت کنند.

درس نهم: نمازه جنازه(۱)

صفحه:

وقت: سه ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- بدانند که نماز جنازه فرض کفایی بوده و با جماعت ادا میشود.
- بفهمند که در نماز جنازه چهار تکبیر فرض است.
- عملا نماز جنازه را خوانده، و به دیگران باز گو کرده بتوانند.

دانش لازمی:

احکام مربوط به نماز جنازه

بعد از غسل وکفن، بر مرده نماز جنازه خوانده میشود، از همه بیشتر سلطان (حاکم) حق دارد تا نماز جنازه را بخواند و اگروی موجود نبود امام مسجد قریه و محله مستحق میباشد، باز ولی میت. در صورت که علاوۀ از سلطان و امام محله شخص دیگری نماز خوانده باشد ولیّ میت میتواند از سر نماز جنازه را بخواند و اگر خود ولی میت نماز جنازه را خوانده باشد دیگر کسی حق ندارد که نماز را دوباره بخواند.

شروط نماز جنازه برای نماز خوان

۱- طهارت.

۲- ستر عورت.

۳- استقبال قبله.

۴- نیت.

برخی مسایل واحکام

- میت عبارت از کسی است که: زنده باشد و بمیرد، اگر مرده بدنیا بیاید میت نیست و نماز بر آن خوانده نشود.
- اگر بدون نماز دفن شده تا سه شبانه روز بر قبر آن نماز خواندن جائز است.
- **در نماز جنازه سه چیز سنت است:**

۱- حمد خدا.

۲- درود بر حضرت محمد مصطفیﷺ.

۳- دعا برای میت.

احکام کفن

- مرد را در سه پارچه کفن کردن سنت است.

۱- لفافه.

۲- ازار.

۳- پیراهن.

- و زن را در پنج پارچه سه از آن ذکر شد و دو دیگر عبارت است از:

۱- سربند، ۲- سینه بند.

- توضیح مقدار کفن درنقشهٔ ذیل:

نام	طول	عرض	اندازه لازم
لفافه	۲ متر	یک متر و ۱۰ سانت	از سر تا پا و قدری اضافه
ازار	۲ متر	یک متر و ۱۰ سانت	از سر تا پا بدون اضافه
قمیص	۲متر	یک متر و ۱۰ سانت	از شانه تا نصف ساق
سربند یا چادر	۱متر	تقریبا ۳۰ سانت	موی سر را دو حصه کرده یک حصه آن را به طرف راست سینه و حصه دیگرش را به طرف چپ سینه بیاندازند
سینه بند	یک و نیم متر	تقریبا ۷سانت	از زیر بغل تا ناف

درس دهم: نماز جنازه (۲)

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- روش خواندن نماز جنازه را بدانند.
- بهفمند که طریقهٔ خواندن نماز جنازه با نمازهای دیگر فرق دارد.
- برای دیگران روش خواندن نماز جنازه را تشریح کرده بتوانند.

دانش لازمی:

- طریقهٔ مسنون نماز جنازه:

میت را پیش روی گذاشته، امام در مقابل سینه آن ایستاده شود و همه این را نیت بنمایند: نماز می‌خوانیم برای خدا، ثواب برای میت اقتداء کردم به امام حاضر، بعد از نیت الله أکبر گفته هر دو دست را بلند کرده ببندد، و بعد (**سُبحَانکَ اللهُمَّ**) را تا آخر بخواند، سپس تکبیر دوم را گفته دست‌ها را بلند نکنند، و همان درودی را که درنماز خوانده می‌شود بخوانند، و بعد از خواندن درودها تکبیر سوم را بگویند وبدون اینکه دست‌ها را بلند نمایند، و اگر میت بالغ باشد خواه زن باشد ویادمرد این دعا را بخوانند: (**اللَّهُمَّ اغْفِرْ لحَيِّنَا وَمَيِّتِنا، وَشَاهِدِنَا، وَغَائِبِنَا وَصَغِيْرِنَا وَكَبِيْرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا. اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتوفَّهُ عَلَى الْإِيْمَانِ**).

ترجمه: ای خدایا بیامرز برای زنده ما و مرده ما، و حاضر ما و غائب ما و کوچک و بزرگ ما، و مرد و زن ما. ای خدایا کسی را که تو او را زنده نگهداری از ما او را بر اسلام زنده دار و کسی را که بمیرانی از ما او را بر ایمان بمیران.

و اگر میت پسر طفل باشد این دعا را بخوانند:

(**اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا، وَاجْعَلْهُ لَنَا أَجْرًا وَذُخْرًا، وَاجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا مُشَفَّعًا**).

ترجمه: ای خدایا، بگردان این را برای ما پیش رو در بهشت، و بگردان این را برای ما مزد و ذخیره عاقبت، و بگردان او را برای ما شفاعت کننده و شفاعت او را در حق ما قبول کرده شده.

و اگر میت دختر صغیره باشد بجای اجعله (اجعلها) و بجای شافعا (**شافعة**) و بجای مشفعا (**مشفعة**) بگوید. بعد از این دعا، تکبیر چهارم را گفته بدون اینکه دست‌ها را بلند کنند به دو طرف سلام دهند.

درس یازدهم: دعاهای نماز جنازه

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- دعاهای که در نماز جنازه خوانده میشود را بدانند.
- معنی و مفهوم دعاها را بفهمند.
- دهاهای نماز جنازه را برای دیگران بیان کرده بتوانند.

دانش لازمی

- احکام نماز جنازه

- نماز جنازه بر مسلمانان فرض کفایی بوده و اگر یک عدهٔ از مردم نماز را ادا کنند، از گردن دیگران ساقط می‌شود.
- نماز جنازه بر کسانی فرض است که نمازهای دیگر بروی فرض می‌باشد، به شرط که به مرگ آن شخص آگاه شده باشد.
- نماز جنازه چهار تکبیر بوده و هر تکبیر برابر یک رکعت میباشد.
- ایستاد شدن، نماز جنازه را نشسته و بدون عذر خواندن درست نیست.

- شرایط نماز جنازه:

نماز جنازه وقتی ضرورت میباشد که شرط زیر در نظر گرفته شود:

- مرده مسلمان باشد، پس نماز جنازه بر کافر درست نیست (جواز ندارد)
- مرده از نجاست حقیقی و حکمی پاک باشد (غسل داده شده باشد) میت در پیش روز نماز گزاران گذاشته شده باشد میت باید بر زمین نهاده شده باشد و اگر بر بالای چهار پای و تخت باشد در آن صورت آن تخت نیز بر روی زمین باشد این در صورتی هست که عذر شرعی موجود نباشد.

سنتهای نماز جنازه

- امام در مقابل سینهٔ میت ایستاد شود برابر است که میت مرد باشد و یا زن.
- بعد از تکبیر اول (ثنأ) خواندن.
- بعد از تکبیر دوم درود خواندن،
- بعد از تکبیر سوم دعاء برای میت

- بعد از تکبیبر چهارم سلام دادن است.

احکام دفن میت

- دفن کردن میت مانند غسل و نماز خواندن بر آن فرض کفایی است.

- بعد از نماز فورا میت را به سوی قبرستان بردن مستحب است.

- همراهان جنازه پیش از گذاشتن میت به زمین نباید بنشینند، و اگر عذری باشد نشستن مکروه نیست.

- رفتن مردم در عقب جنازه مستحب است، اگر بعضی از جنازه پیش بروند باکی ندارد ولی همه مردم نباید از جنازه پیش بروند.

- ذکر کردن مردم همرای جنازه به آواز بلند یا دیگر چیزی خواندن مکروه است.

- قبر به اندازه نصف قد حفر شود و از قد بیشتر نشود.

-وقتی که قبر آماده شد از طرف قبله میت را داخل قبر کنند و طاق یا جفت بودن نفرات سنت نیست، و در وقت گذاشتن میت خواندن این کلمات: (بِسْمِ اللهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللهِ).

- میت را در لحد رو به قبله گذاشتن سنت است، و گرههای کفن نیز باز گردد.

- لحد به خشت خام یا گل بسته شود نه خشت پخته و چوب مگر در صورت عذر.

- در وقت گذاشتن زن در قبر پوشیدن قبر مستحب است.

-بعد از دفن مقداری بر سر قبر ایستادن و برای میت دعا کردن مستحب است.

- روی خاکها پاشیدن آب مستحب است.

- هیچ میتی را در خانه یا بناء مخصوصه نباید دفن نمایند، زیرا این خاصه انبیاء است.

- مربع کردن قبر مکروه است، بلکه مستحب است صورت قبر مثل کوهان شتر به اندازه بیست سانت بلند کرده شود، و از این بیشتر بلند کردن مکروه تحریمی است.

- بعد از دفن ساختن عمارت بر قبر به قصد زینت حرام و بهعنوان حفاظت مکروه است، بلکه باید به همان حالی که قبلاً بوده گذاشته شود.

درس دوازدهم: نماز عید

صفحه:

وقت: سه ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- بدانند که نماز عید در طول سال صرف دو مرتبه برمسلمانان میاید.
- احکام ومسایل عیدین را بفهمند.
- درمورد نماز عیدین معلومات داده بتوانند.

دانش لازمی

مسایل و احکام

- عید از عود اخذ شده است که به معنای برگشت میباشد وعید را بدین خاطر عید گویند که هر سال برمیگردد.
- نماز عید برکسانیکه نمازهای دیگر فرض است، واجب میباشد.
- تاریخ اول ماه شوال را عید فطر و تاریخ دهم ذی **الحجة** را عید اضحی می‌نامند، این دو روز در اسلام روز عید و خوشی است، و به عنوان شکرانه دو رکعت نماز در این دو روز واجب است.

شرایطی نماز عیدین

البته همان شرایطی که برای نماز جمعه لازم است برای نماز عید هم لازم میباشد. صرف خطبه در عیدین واجب نیست و پیش از نماز خوانده نمی شود، بلکه خواندن آن بعد از نماز سنت است.

آداب عیدین

- مسواک کردن.
- غسل کردن.
- لباس پاک پوشیدن.
- عطریات استعمال کردن.
- در عید فطر قبل از رفتن به عیدگاه و درعید اضحی بعد از آمدن از نماز عید چیزی خوردن.
- در عید فطر صدقهٔ فطر واجب است و آن را قبل از نماز ادا کردن نیز مستحب.
- خوشحالی و بشاشت ابراز داشتن.

از یک راه رفتن به عید گاه و از راه دیگر بر گشتن.

- پیاده به طرف عیدگاه رفتن و در عید فطر آرام آرام تکبیرات را در مسیر راه خواندن، و در عید قربان تکبیرات را به صدای بلند گفتن و به وقت رسیدن به عیدگاه رها کردن تکبیرات.

- نماز عید در وقت اش ادا شود و وقت نماز عید از طلوع افتاب (به اندازه یک نیزه) آغاز شده و تا قبل از زوال پایان می‌آید.

درس سیزدهم: روش خواندن نماز عید

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- بدانند که نماز عید دو رکعت است.
- بفهمند که نماز عید شش تکبیر ات دارد.
- برای نماز عید دلیل بیان کرده بتوانند.

دانش لازمی

طریقه ادای نماز عید فطر این است که اول چنین نیت کنند: نیت کردم بخوانم دو رکعت نماز عید فطر واجب با تکبیراتش، اقتدا کردم به امام حاضر. بعد از نیت، الله أکبر گفته دست‌ها را بلند کرده به نرمه دو گوش برسانند، و بعد دست‌ها را ببندد و(**سُبحَانکَ اللهُمَّ**) را بخوانند، سپس سه مرتبه تکبیر گفته دست‌ها را بلند کنند و بعد از گفتن سه تکبیر دست را ببندد و سورۀ مبارکۀ فاتحه و مقداری از قرآن مجید را خوانده رکوع و سجده را انجام دهند، و در رکعت دوم بعد از خواندن الحمد لله و سورۀ دیگر، پیش از رکوع سه مرتبه تکبیر بگویند، و دست‌ها را بلند نمایند و بعد از تکبیر سوم دست‌ها را نبندند بلکه به پهلو اندازند و تکبیر چهارم را گفته به رکوع بروند.

- در رکعت اول هر نماز پیش از خواندن الحمد، گفتن(**أَعُوذُ بِالله مِنَ الشَّيطَانِ الرَّجِيمِ**)و (**بِسمِ اللهِ الرَّحمنِ الرَّحِيمِ**) و در رکعت‌های دیگر پیش از خواندن الحمدلله صرف خواندن (**بِسمِ اللهِ الرحمنِ الرَّحِيمِ**) سنت است.
- بعد از اداء نماز عید امام بر منبر ایستاده دو خطبه بخواند و در میان دو خطبه مثل خطبۀ نماز جمعه بـه انـدازۀ سـه تسبیح بنشیند.

درس چهاردهم: احکام سجدۀ تلاوت

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- سجده تلاوت را بدانند.
- احکام و مسایل سجده تلاوت را بفهمند.
- سجده تلاوت را خود انجام داده و به دیگران بیان کنند.

دانش لازمی

تعریف سجدۀ تلاوت: سجدۀ تلاوت عبارت از سجده ای است که در نتیجۀ تلاوت ویا شنیدن آیات و یا آیه ای از آیات سجده بر واجب می‌گردد.

موجبات سجده تلاوت: سجده تلاوت در سه مورد واجب میگردد

۱- آیۀ سجده را بخواند برابر است که خودش شنیده است یا نه.

۲- شنیدن آیۀ سجده برابر است که نیت شنیدن آن را داشت یا خیر.

۳- پشت سر امام اقتدا کرده باشد که آیۀ سجده را تلاوت کند فرق نمی کند که آیۀ سجده را مقتدی شنیده است یا خیر.

- سجده تلاوت در موارد ذیل واجب نمی گردد.

۱- زن در حالت حیض و نفاس باشد.

۲- مقتدی آیۀ سجده را بخواند بر امام واجب نمی شود.

- سجده تلاوت بر دیوانه، خواب برده، طفل نابالغ وکافر واجب نمی شود.
- سجده تلاوت بر افرادی که آیۀ سجده را از تیپ رادیو و وسایل ثبتی بشنوند واجب نمی شود.

برخی مسائل واحکام

امام و مقتدی آیۀ سجده را از کسی بشنوند که آن شخص در نماز با آنها شریک نباشد، پس از فارغ شدن از نماز سجده را ادا کنند و اگر در داخل نماز سجده کنند سجده شان ادا نمی شود و نماز شان نیز به‌خاطر این فاسد نمی شود.

اگر آیۀ سجده را در یک مجلس چندین بار تکرار کند، یک سجده واجب میگردد.

در صورتی که مجلس تلاوت تفاوت کند یعنی آیهٔ سجده را در چندین مجلس تلاوت کند به هر بار تلاوتش یک سجده واجب میگردد.

- منظور از تبدیل شدن مجلس این است که از یک جا به جای دیگر منتقل شود ولی کنج‌های مسجد، خانه در حکم مجلس واحد است برابر است که مسجد یا خانه خورد باشد یا بزرگ.

- مکروه است، سورهٔ که در آن سجده تلاوت باشد ،خوانده شود و آیهٔ سجده خوانده نشود.

- هرچه برای نماز شرط است برای سجده تلاوت نیز شرط است مثل وضوء داشتن، لباس پاک، مکان پاک، رو به قبله کردن و غیره.

- اگر بر ذمه کسی سجده تلاوت زیادی است باید به مرور اداء کند و اگر نکرد گنهکار است.

درس پانزدهم: احکام سجدهٔ سهو(۱)

صفحه:

وقت: سه ساعت درسی

اهداف درس

شاگردان باید:

- سجدهٔ سهو را بشناسند.
- احکام و مسایل سجدهٔ سهو را بفهمند.
- سجدهٔ سهو را به دیگران توضیح داده بتوانند.

دانش لازمی:

تعریف سهو: در لغت سهو فراموش کردن چیزی و غفلت کردن در مورد آن را گویند. سهو در نماز آنست که خلل و نقصان در نماز از طرف نماز خوان سهواً واقع شود و در آخر نماز با سجده کردن جبران گردد.

در موارد ذیل سجده واجب میگردد:

- ترک قرائت سورهٔ فاتحه در دو رکعت اول نمازهای فرض و همچنان ترک قرائت سورهٔ مذکور در تمام رکعات نوافل و وتر.
- ترک قرائت فاتحه سهواً در دو رکعت اول نمازهای فرض و خواندن آن در دو رکعت آخر.
- ترک قرائت سورهٔ بعد از فاتحه در دو رکعت اول فرائض و یا در یک رکعت آن.
- دو بار تکرار خواندن سورهٔ فاتحه چون در صورت تکرار آن، او را از جای خود بیجا کرده است.
- در صورت که یک سجده کند و به رکعت دیگر برخیزد و بعد از دو سجده آن، سجده سهو که ترک شده بود را ادا کند ولی درین حالت نماز درست میباشد و لی درآخر دو سجده بروی واجب است.
- در نمازهای چهار رکعتی یا سه رکعتی فرض باشد و یا نفل در دو رکعت اول قعده را ترک کند، سجده سهو بر وی واجب میگردد.
- سهواً تشهد را ترک کرده باشد.
- دعای قنوت در نماز وتر ترک شود.
- امام در نماز خفیه جهرا تلاوت نماید و یا در نماز جهری خفیه بخواند.
- بعد از تشهد در قعده اول چیزی را زیاد کند مانند اینکه درود بر پیامبراکرم ﷺ خوانده باشد و یا به قدری ساکت مانده باشد که یک رکن ادا نشود.

درس شانزدهم: احکام سجدۀ سهو(۲)

صفحه:

وقت: سه ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

۱- موارد لازم شدن سجده سهو را بدانند.

۲- بفهمند که چگونه و چه وقت سجدۀ سهو لازم میگردد.

۳- قدرت توضیح و تشریح سجدۀ سهو را داشته باشند.

دانش لازمی برای معلم

برخی مسائل سجده سهو:

- سهو امام برای امام و مقتدی هر دو واجب میشود، بلی اگر مقتدی در نماز جماعت سهو کند نه بر خودش و نه بر امامش سجده سهو واجب میشود. بلی در صورت که مقتدی مسبوق باشد و بعد از سلام امام در حال تکمیل نماز سهو کند، سجده بروی واجب میگردد.

- اگر سجده بر امام واجب شده و دو سجده میکند پس مقتدی همراه او سجده کند اگر سجده سهو بر کسی واجب شده باشد و او سجده سهو را عملاً ترک کند گنهکار میشود و بر آن اعاده نماز واجب است.

- اگر کسی سهواً در نماز چندین واجب را ترک کرده باشد یک سجده از همۀ آنها کفایت میکنند.

- اگر در نمازهای سه رکعتی و چهار رکعتی قعدۀ اول را ترک کند و به رکعت دیگر برخیزد درین صورت دو حالت دارد در صورتی که به زمین نزدیک باشد بنشیند و بر وی سجده سهو واجب نیست ولی اگر به قیام نزدیک شده باشد درین صورت به نماز خود ادامه دهد و در آخر سجده سهو نماید.

- و اگر قعدۀ اول را در نمازهای چهار رکعتی نوافل ترک کند، درین صورت به حالت قعده بر گردد و در آخر سجده سهو نماید.

- اگر کسی قعدۀ آخر را ترک کند و به رکعت پنجم بر خیزد تا وقتی رکعت پنجم را به رکوع و سجده مقید نکرده باشد، بنشیند و در آخر سجده سهو نماید.

- اگر رکعت پنجم را در صورت فوق به سجده مقید کرده باشد، درین صورت فرض اش به نفل تبدیل شده و در نمازهای ظهر عصر خفتن رکعت ششم و در نمازهای فجر ومغرب رکعت چهارم را نیز تکمیل کرده نمازش نفل حساب میشود و بروی ضروری است که نماز فرض را دوباره اعاده نماید.

- هر کسی که در قعده آخر بنشیند و تشهد را بخواند و سپس به گمان اینکه قعده اول است ایستاد شود، دو باره به حالت قعده باز گردد تشهد را بخواند و در آخر سجدۀ سهو کند.

- بر کسی سجدۀ سهو واجب باشد و سهواً سلام دهد و سجده نکند، او تا وقت که عمل منافی نماز را مانند: از قبله گشتن و صحبت کردن و ... انجام نداده باشد، سجدۀ سهو نماید.

- اگر در نمازهای چهار رکعتی در دو رکعت سلام داد و بدین فکر بود که نمازش تمام شده است، فوراً بر خیزد و دو رکعت دیگر را از جای که مانده بود تکمیل نموده در آخر سجدۀ سهو نماید.

درس هفدهم: کمک و معاونت

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- بدانند که همکاری و معاونت به انسانهای دیگر بسیار ثواب دارد.
- بفهمند که در کارهای خلاف شریعت همکاری گناه است.
- برای بیان اهمیت همکاری دلائل ذکر کرده بتواند.

دانش لازمی:

تمام مسلمانان برادر یکدیگر بوده و به مثابهٔ یک جسم واحد اند در حدیثی آمده است که **(مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوادِّهِمْ وتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى)**

ترجمه: مسلمانان در محبت شان به یکدیگر، مهربانی وعطوفت شان مانند جسد واحد اند وقت عضو آن را آسیبی برسد تمام بدن را به بی خوابی وتب فرامیخواند.

ودر روایت دیگر چنین آمده است که **(مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ).**

ترجمه: هر کی از برادر مؤمن خود مصیبتی از مصائب دنیا را دور نماید، خداوند مصیبتی از مصائب آخرت را از وی دفع میکند و هر کسی مسلمانی را پرده پوشی نماید، خداوند در روز آخرت او را ستر میکند و خداوند در کمک بندهٔ خود میباشد مادامی که آن بنده، در کمک برادرش باشد.

درس هجدهم: زیانهای اختلاف و پرا گندگی

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردها باید:

- بدانند اسلام به وحدت مسلمانان دستور میدهد.

- زیانهای اختلاف را بفهمند و از آن خود داری نمایند.

- به اهمیت و جایگاه وحدت و یکپارچگی از قرآن و حدیث دلایل ذکر کرده بتواند.

دانش لازمی

دلایل زیادی وجود دارد که اختلاف، زیانهای دنیوی و اخروی را به بار می‌آورد که ما درین درس به برخی آنها اشاره میکنیم.

۱- خداوند بزرگ در قرآن کریم چنین میفرماید: ﴿**وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُواْ وَاذْكُرُواْ نِعْمَتَ اللّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاء فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَاناً وَكُنتُمْ عَلَىَ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ**﴾ آل عمرا(۱۰۳)

ترجمه: و همگی به رشته (ناگسستنی قرآن) خدا چنگ زنید و پراکنده نشوید و نعمت خدا را بر خود به یاد آورید که بدان گاه که (برای همدیگر) دشمنانی بودید و خدا میان دلهایتان (انس و الفت برقرار کرد و آنها را به هم) پیوند داد ، پس (در پرتو نعمت او برای هم) برادرانی شدید ، و (همچنین شما با بت پرستی و شرکی که داشتید) بر لبه گودالی از آتش (دوزخ) بودید (و هر آن با فرا رسیدن مرگتان بیم فرو افتادنتان در آن می‌رفت) ولی شما را از آن رهانید (و به ساحل ایمان رسانید) ، خداوند این چنین برایتان آیات خود را آشکار می‌سازد ، تا باشد که هدایت شوید.

۲- ونیز او تعالی میفرماید: ﴿**وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَاخْتَلَفُواْ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُوْلَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ**﴾ آل عمران(۱۰۵)

ترجمه: و مانند کسانی نشوید که (با ترک امر به معروف و نهی از منکر) پراکنده شدند و اختلاف ورزیدند (آن هم) پس از آن که نشانه های روشن (پروردگارشان) به آنان رسید ، و ایشان را عذاب بزرگی است.

۳- و همچنان درجا ی دیگر چنین میخوانم: ﴿**إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمْ وَكَانُواْ شِيَعاً لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَفْعَلُونَ**﴾ الانعام(۱۵۹).

ترجمه: بیگمان کسانی که آئین (یکتاپرستی) خود را پراکنده می‌دارند (و آن را با عقائد منحرف و معتقدات باطل به هم می‌آمیزند) و دسته دسته و گروه گروه می‌شوند (و هر دسته و گروهی از مکتبی و مذهبی پیروی می‌کنند) تو به هیچ وجه از آنان نیستی و (حساب تو از آنان جدا و) سروکار شان با خدا است و خدا ایشان را از آنچه می‌کنند باخبر می‌سازد (و سزای آنان را خواهد داد).

درس نوزدهم: همنشین بد

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردها باید:

- همنشین بد و خوب را بشناسند.
- زیانهای و اضرار همنشین بد را بفهمند.
- بتوانند همنشین بد و خوب را در خلال دلائل توضیح دهند.

دانش لازمی:

صفات دوست خوب

- پای بند به ارزشهای اسلامی باشد.
- هوشیار و کار فهم باشد.
- آنچه را به خود می‌پسندد برای دیگران نیز بپسندد.
- حقوق دیگران را در نظر داشته باشد.
- خود و دوست اش را به کارهای خیر رهنمای کند و تشویق نماید.

صفات دوست بد

- بی خرد و جاهل بودن.
- فاسق و خدا نا ترس بودن.
- پدر و مادر آزار بودن.
- اگر متعلم است، آنکه در باره درسهای خود بی پروا باشد.
- مورد اعتبار و باور مردم نباشد.
- به پشه ای شباهت دارد که بعد از نیش زدنش ۱ررش معلوم میشود.
- مردم را به خواهش پرستی بر می‌انگیزد.

انسان چه باید بکند؟

این یک سخن بجا است که میگویند: انسان موجود اجتماعی است، پس او برای خود دوستانی را انتخاب نماید که وی را به سوی کارهای نیک تشویق دهد.

هدایت قرانی هم همین است که:﴿ وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾الکهف(۲۸)

ترجمه: با کسانی باش که صبحگاهان و شامگاهان خدای خود را می‌پرستند و به فریاد می‌خوانند ، (و تنها رضای) ذات او را می‌طلبند ، و چشمانت از ایشان (به سوی ثروتمندان و قدرتمندان مستکبر) برای جستن زینت حیات دنیوی برنگردد ، و از کسی فرمان مبر که (به خاطر دنیا دوستی و آرزو پرستی) دل او را از یاد خود غافل ساخته ایم ، و او به دنبال آرزوی خود روان گشته است (و پیوسته فرمان یزدان را ترک گفته است) وکار و بارش (همه) افراط و تفریط بوده است.

انسان باید برای دوستی، اشخاصی را انتخاب کند که همیشه در عبادت الله مصروف بوده، ذکر کننده باشد، قرآن بخوانند، نمازهای خود را بخوانند، حلال و حرام را بشناسند، حقوق خالق و مخلوق را بشناسند هر چند از لحاظ دنیای خیلی غریب باشند.

پیامبر اکرم میفرماید! (**لَاتُصَاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيٌّ**) یعنی جز مؤمن دیگری را همراهی مکن و طعامت را جز پرهیز گار کسی دیگر نخورد.

درس بیستم: ستون دین (نماز)

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید

۱- بدانند که نماز رکن دوم اسلام است.

۲- طریقهٔ خواندن نماز را بفهمند.

۳- روش نماز خواندن را به دیگران توضیح داده بتواند.

دانش لازمی

مسلمان باید به اهمیت نماز پی برده اوقات نماز، شرایط، ارکان و واجبات آن را بداند و نماز را از وقتش به تاخیر نیاندازد.

نماز واقعی انسان را از کارهای بد باز می‌دارد، الله تعالی میفرماید: ﴿**وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ**﴾ (العنکبوت آیه ۴۵

ترجمه: و نماز را چنان که باید برپای دار. مسلّماً نماز (انسان را) از گناهان بزرگ و از کارهای ناپسند (در نظر شرع) بازمی دارد، و قطعاً ذکر خدا و یاد الله (از هر چیز دیگری) والاتر و بزرگتر است، و خداوند می‌داند که شما چه کارهائی را انجام می‌دهید (و سزا و جزایتان را خواهد داد).

نمازی که در آن خشوع و عاجزی باشد میتواند انسان را از کارهای خلاف باز دارد. کسی که نماز را ضائع کند و از خواهشات پیروی نماید در زیان و خساره خواهد بود، الله تعالی درین باره میفرماید﴿**فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا**﴾ سورهٔ مریم آیه (۵۹).

ترجمه: بعد از آنان،فرزندان ناخَلَفی(روی کار آمدند و در زمین) جایگزین شدند که نماز را (ترک کردند و بهره مندی از آن را) هدر دادند و به دنبال (لذائذ و) شهوات راه افتادند ، و (مجازات) گمراهی (خود را در دنیا و آخرت) خواهند دید.

نماز در دشواریها به انسان آرامش می‌بخشد، به هر اندازه که حالات سخت باشد به همان قدر نماز خوانده شود، در حالت جهاد نماز خوف با شرایط و روش خاص آن ادا میشود، هر کی به نماز احترام ورزد موفق میشود. خداوند میفرماید:﴿ **قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ،الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ**﴾ (سوره المومنون آیه ۱-۲).

ترجمه: مسلّماً مؤمنان پیروز و رستگارند،کسانی اند که در نماز شان خشوع و خضوع دارند.

نماز عملی است؛ که در روز قیامت اولین بار از آن سوال می‌شود اگر نماز درست بود بقیه اعمال دیده میشود و اگر نماز درست نه بود دیگر اعمال دیده نمی‌شود.

درس بیست و یکم: ارزش وقت

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- ارزش وقت را بدانند.
- بفهمند که ضائع کردن وقت مشکل آفرین است.
- اوقات کاری خود را تنظیم کرده بتوانند.

دانش لازمی:

وقت یک نعمت بزرگ الهی است ولی اکثراً مردم آن را ضائع می‌کنند، پیامبر بزرگوار اسلام در مورد وقت فرمودند: **(نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنْ النَّاسِ الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ)**. دو نعمت طوریست که بسیاری مردم در مورد آن دو در زیانند، یکی صحت است و دومی فراغت. یکی از خصوصیات وقت آنست که چون بگذرد دوباره بر نمیگردد، پس از هر لحظهٔ آن باید استفاده گردد.

پیامبر اکرم ﷺ به شخصی درحالی که او را پند میدادند، فرمود: **(اغْتَنِمْ خَمْساً قَبْلَ خَمْسٍ:شَبَابَكَ: قَبْلَ هَرَمِكَ، وَ صِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ ،وَ غِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغُلِكَ ، وَ حَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ).**

ترجمه: پنج چیز را قبل از پنج چیز غنیمت شمار، جوانی ات را قبل از پیری ات، صحتت را قبل از مرضت، غنا مندی ات را قبل از فقرت، فراغتت را قبل از مصروفیتت، حیاتت را قبل از موتت.

به حضرت عبدالله بن عمر گفت: **(إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرْ الصَّبَاحَ وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرْ الْمَسَاءَ).**

ترجمه: وقت بیگاه کردی منتظر صباح مباش، و وقت صباح کردی منتظر بیگاه مباش.

ا شخاصیکه در راه‌ها و کوچه‌ها بدون کدام ضرورت میگردند و ساعت‌ها وقت خود را ضائع می‌کنند و گاهی به اعمال ناشایسته مشغول می‌شوند، خداوند را از آنها خوشش نمی آید چون این‌ها دارند وقت خود را ضائع می‌کنند.

کسانی که اهمیت وقت را نمی دانند، در روز قیامت افسوس می‌خورند ولی تأسف آن‌ها بی‌نتیجه خواهد بود، الله تعالی میفرماید:﴿ **وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى، يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي**﴾ (الفجر آیات (۲۳-۲۴)

ترجمه در آن روز دوزخ را حاضر آورند (و نشانش دهند) در آن روز انسان به خود می‌آید،ولی چنین به خود آمدنی کی سودی به حال او دارد، ای کاش برای زندگی خود پیشاپیش می‌فرستادم.

انسان هوشیار آنست که او در جای پشیمان میشود که برایش سودی داشته باشد نه در جایی که هیچ سودی بجز زیان بر وی نداشته باشد.

خداوند در جای دیگر چنین میفرماید: ﴿**أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَى علَى مَا فَرَّطتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ**﴾ {سورهٔ زمر: آیه ۵۶}

ترجمه:به درگاه خدا برگردید و تسلیم فرمان او شوید و از تعالیم وی پیروی کنید تا روز قیامت) کسی نگوید: دردا و حسرتا ! چه کوتاهیها که در حق (طاعت و عبادت) خدا کرده ام !دریغا و افسوسها ! من از زمره مسخره کنندگان (آئین یزدانی) بوده ام (وای بر من !سرمایه وجودم را باخته ام و گرفتار خشم خدا شده ام)

درس بیست و دوم: فضائل سلام دادن

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- بدانند که سلام دادن سنت و جواب آن واجب است.
- بفهمند که سلام دادن ثواب داشته و علامت انسان‌های بی کبر است.
- برای سلام دادن وفضایل آن دلائل ذکر کرده بتوانند.

دانش لازمی

فضائل سلام: در مورد اهمیت و جایگاه سلام دادن در شریعت اسلامی تاکیدی زیادی هم در قرآن وهم سنت صورت گرفته است، طوریکه الله تعالی می‌فرماید: ﴿ **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ** ﴾ (النور: آیه ۲۷)

ترجمه: ای مؤمنان ! وارد خانه هائی نشوید که متعلّق به شما نیست ، مگر بعد از اجازه گرفتن (با زنگ زدن یا در کوبیدن و کارهائی جز اینها) و سلام کردن بر ساکنان آن ، این کار برای شما بهتر است (از ورود بدون اجازه و سلام) امید است شما (این دو چیز را به هنگام رفتن به منازل دیگران رعایت و آنها را) نظر داشته باشید.

و در جای دیگر میفرماید:

﴿**فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتاً فَسَلِّمُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً**﴾ (النور ۶۱)

ترجمه: هر وقت داخل خانه ای شدید بر همدیگر سلام کنید ، سلام پربرکت (و لبریز از خیر و ثواب ، و تقویت کننده پیوند موجود میان دلهای مردمان ، و درود) پاکی که به فرمان خدا مقرّر است.

و همچنان پیامبر اکرم فرمودند(**تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ).**

ترجمه: عبدالله بن عمر و بن العاص میگوید: شخصی نزد رسول اکرم آمده گفت: ای رسول الله کدام اسلام خیر است؟ آنحضرت در جوابش گفتند: غذا بخو رانی، وبر کسی که میشناسی ویا نمی شناسی سلام بدهی.

ابو عماره براء ا بن عازب میگوید که رسول ما را به هفت چیز دستور دادند:

(**أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعٍ أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ وَاتِّبَاعِ الْجِنَازَةِ وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ وَإِجَابَةِ الدَّاعِي وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ وَإِبْرَارِ الْمُقْسِمِ**).

ترجمه: به عیادت مریض، اتباع جنازه، به جواب دادن عطسه کننده، جواب دعوت دهنده، سلام کردن و نصرت انسان مظلوم و نیکی به قسم خورنده.

درس بیست و سوم: خود داری از غیبت

صفحه:

وقت: چهار ساعت درسی.

اهداف درس

شاگردان باید:

- بدانند که غیبت برادر مسلمان حرام بوده و مانند خوردن گوشت آن است.
- فرق میان غیبت و تهمت را بفهمند.
- برای حرمت غیبت دلائل بیان کرده بتواند.

دانش لازمی

دین مقدس اسلام از غیبت منع کرده و آن راگناه بزرگ و مثل خوردن گوشت برادر خود گفته است طوریکه الله تعالی میفرماید:﴿**وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ**﴾ سوره الحجرات آیه(۱۲).

ترجمه: و یکی از دیگری غیبت نه نماید،آیا هیچ یک از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد ؟ واز خداوندپروا کنید ، بی گمان خداوند بس توبه پذیر و مهربان است.

و نیز پیامبر اکرم میفرماید: (**أَتَدْرُونَ مَا الْغِيبَةُ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ قِيلَ أَفَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ قَالَ إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَتَّهُ**).

ترجمه: رسول الله فرمودند: آیا می‌دانید که غیبت چیست؟ گفتند الله و رسولش بهتر میداند، آنحضرت گفت: برادرت را به آنچه که ناراحت میشود یاد کنی، گفته شد: آیا اگر آنچه میگویم در وجود برادر مان باشد! فرمودند اگر در وجود آن شخص آنچه میگویید باشد، آن غیبت است و اگر در وجود آن نباشد، تهمت است.

غیبت عمل نیک انسان را خراب میکند:

امام غزالی درکتابش احیاء علوم الدین آورده است که مردی نزد حسن بصری آمده و گفت: ای ابوسعید! فلان شخص از تو غیبت کرد، حسن بصری یک سبد خرما برایش آورد و گفت: نزد آن شخص ببر (که از من غیبت کرده) و به او بگو تو نیکی هایت را به ما عطا کردی در عوض، ما به تو خرما، عطا میکنیم.

هدف از داستان فوق، این است که کار دنیا سهل و آسان است ولی بعضی از مردم، نیکی هایشـان را بـه دیگـران، صدقه می‌دهند پس اگر حسودی به کسی حسدورزد و یا فرد مخالف و منحرفـی، علیـه تـو صـحبتی کنـد، نگـران نباش بلکه آن را جزو حسنات خود به حساب آور و بدان که موسی گفت: خداوندا! از تو یـک درخواسـت دارم، خداوند درحالیکه بهتر می‌دانست که چه می‌خواهد فرمود: آن درخواست چیست؟ موسی گفت: مردم را از زبـان درازی بر من، جلوگیری کن،خداوند فرمود: سوگند به عزت و جلالم که این کار را در حق خـودم، انجـام نـداده ام، من آنان را خلق کرده ام و روزی می‌دهم ولی آنها مرا دشنام می‌دهند و بد و بیراه می‌گویند.